

קניין תורה

יו"ל ע"י ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" ד"ק תולדות אהרן בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שמחת תורה תשפ"ז

עמוד הש"ס לשבוע הבעל"ט: סנהדרין גג: - נו:

עיונים והארות בסדר לימוד ושינון 'עמוד היום'

לשלח השבת

חבוקה ודבוקה בד... ..

להלן סיפור נורא שהתרחש לפני עשר שנים בארה"ב, בשנת תשע"ז, מיהודי שזכה למסור נשמתו מתוך אהבת התורה בלי סוף, ואומת מפי בעלי עדי ראייה שהיו נוכחים בבית הכנסת בו ארע.

מסדרונות בית החולים היו קודרים ומאיימים כתמיד, הן בעבור החולים במחלות קשות המודעים היטב למצבם, ויודעים בנפשם שעפ"י דברי הרופאים אין זו אלא שאלה של ימים, ובדוחק אולי גם שבועות, עד שינוחו בשלום על משכבם ולא יזכו לראות שוב את אור השמש, (חולים אלו נקראים בלשונם 'חולים סופניים' רח"ל, אבל יהודים יראים יודעים שאף שצריך להתכונן לעולם שכולו אמת, אבל מצד שני הקב"ה הוא כל יכול ואין מונע בעדו לרפאות בכל מצב), והן בעבור המבקרים מקרב בני המשפחה, היראים מפני הפגישה במלאך המוות פנים אל פנים, שבמוקדם או במאוחר ינעץ ביקרים את אלפי עיניו, ייקחהו עימו וימסרהו למלאך דומה הממונה על הנשמות.

יהודי שקרא לעצמו בשם לועזי 'רוברט' קפלן, ואנו נקרא לו בשם יהודי 'שלמה', יהודי שבקושי ידע צורת א-ב, עמד ליד מיטת אביו הישיש השוכב על

חדוּתא דאורייתא

נערך ע"י הר"צ ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדר חרדית ומרבני קהילתנו הק'

הפולמוס סביב אופן:

עשיית הדיו לסת"ם

א.	ב.	ג.	ד.
בענין דיו החדש שנתחדש בשנים אחרונות	עשיית דיו לשמה, ונקי מחשש תערובות איסור	מצוה מן המוכחר לכתוב בדיו שיוכל להמחק	עשיית דיו על פי הוזה"ק

א.

בענין דיו החדש שנתחדש בשנים אחרונות

האם כל צבע שחור כשר לעשיית דיו:

קיבלנו הלכה למשה מסיני לכתוב ספר תורה תפילין ומוזוות בדיו, ואם נכתב שלא בדיו פסול א'. והנה לדעת הרמב"ם הל' תפילין ומוזוות וס"ת (פ"א ה"ה) אין נפקא מינה ממה עושין הדיו, העיקר שיהא צבעו שחור ולא צבע אחר ב'.

אבל מדברי שאר ראשונים מפורש שיש סממנים מיוחדים שממנו עושין דיו, ואם לא נעשה מסממנים אלו, אף שצבעו שחור, אין חשיב דיו, ופסול לכתוב סת"ם ב'.

אופן עשיית הדיו:

ונחלקו הראשונים איך עושין הדיו.

ולמעשה נתפשט המנהג לצאת דעת רוב הראשונים ועושין הדיו מורכב מג' דברים.

1. **עפצים:** כמין אגוזים קטנים הגדל על עצי אלון.
2. **קנקנתום:** מין חול המחזק צבע השחור של הדיו, ואם מערבין קנקנתום בדיו אין הדיו נמחק לגמרי.
3. **גומא:** שרף אילן הגורם להדביק הדיו על הקלף.

ולדעת הרמב"ן (גיטין יט.) אין חשיב כדיו רק כשנתבשרו ביחד.

לא יכתבו הסופרים רק על ידי עירוב ג' דברים:

וכ"כ בשו"ת משכנות יעקב (סי' לח) שנהגו לעשות מג' דברים אלו לצאת דעת כל הראשונים ב', וז"ל, לא יכתבו הסופרים במי עפצא וקנקנתום לחוד, רק עם שרף שקורין גומא, ובלא"ה פסול מן התורה לדעת רוב הפוסקים. גם יש לדקדק לעשות על ידי בישול - כדעת הרמב"ן ז"ל. עכ"ל. והעתיקו להלכה במשנ"ב סי' לב (סק"ח).

מלאכת הדיו בזמנינו:

וכ"כ הפוסק הקדמון על עניני סת"ם הג"ר יונה לאנסדופר זצ"ל בספרו בני יונה (סי' רעא סעיף יז) וז"ל: קדמונינו הנהיגו עשות דיו: עפצים וקומוס וקנקנתום, כמו שנהגו מלאכת הדיו בזמנינו זה (תקופת החכם צבי

א. כ"כ הרמב"ם הל' תפילין ומוזוות וס"ת (פ"א ה"ה)

ב. ז"ל שם, מה מיעטה ההלכה שנאמר למשה מסיני שיהיו כתובים בדיו, למעט שאר מיני צבעונים כגון האדום והירוק ומיצא בהן עכ"ל, ומשמע שאם נעשה צבע שחור אין נפקא מינה מאיזה דבר נעשה, וכן דייק מלשון הערוך השלחן סי' רעא (סעיף כז).

ג. וזכ"ב בשו"ת משכנות יעקב (סי' לח), והביא"ל סי' לב (סעיף ג' ד"ה יכתובם).

ד. אבל לדעת ר"ת אסור לערב עפצים, אבל אין חוששן לשיטתו, ובדברי הוזה"ק להלן מפורש היפך דבריו.

ועד מפעל התורה תורתך שעשועי

ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" (ט"ו) 880888888 פנייה ק' ירושלים חובב"א

ד"ר

שיעורי עמוד היום להושענא רבא ושמחת תורה

• ליל הושענא רבא •
בשעה 8:30 בדיוק

• ליל שמחת תורה •
בשעה 8:30 בדיוק
ולפני ההקפה השישית

• יום שמחת תורה •
לפני ההקפה השישית

שמחת התורה בשלימות!

אפריי"כן יום טוב
ועד מפעל התורה

הערה: שיעורי עמוד היום יתקיימו גם ביום חול, וזאת בשל חשיבותם הרבה. לפרטים נוספים על שיעורי עמוד היום, אנא פנו אל: 880888888 (ט"ו) 880888888 פנייה ק' ירושלים חובב"א

ערש דווי, כשבאותה שעה של פרידה וצחית, רגשי האהבה הטבעיים של בן לאביו הציפו את חדרי ליבו, שיתקו את מערכתיו הפנימיות, ומנעו בגפם מכל מחשבה סוררת שאיננה ממין הענין לחדור פנימה.

תוך שהיה שלמה נתון בתוך סכך המחשבות המיידיות עד לדכדוכה של נפש, והנה רואה הוא מבין הערפילים כיצד קורה הבלתי ייאמן, האב פותח את עיניו! בטרם הספיק לעכל את המתרחש כמו בחזיון תעתועים, שומע הוא בבידור את קולו של אביו הפונה אליו בשאלה נוקבת: "שלמה, הנחת תפילין היום???" ויותר לא ייסך, תמו רגעי החסד, ולאחר זמן מה הלך האב למנוחת עולמים, כשאת סוד השאלה המסתורית, ומה עניין יהודי חילוני אצל הנחת תפילין, לקח עמו אלי קבר, כך שלמה נאלץ לכבוש את תמיהתו ולענות לעצמו את התשובה במקום האב הנפטר.

החל מני הפטירה והלאה נכנסו הדברים בקרבו, והחלו לפעפעע בו כארס של עכנאי, שלמה ראה בדברי האב שנאמרו בשעת מיתתו מעין צוואה, שנלקחה מעולם הנשמות, והתגנבה בדרך לא דרך לעולמינו. עקב זאת בכל שעות היממה ריחפה דמותו של האב לנגד עיניו, וקולו הרפה והחלש - "הנחת תפילין?" צלצל באזניו, והטריד את מנוחתו, משל אומר: "שלמה, מה לך נרדם?! היזכר נא בתכליתך עלי אדמות, ואל תתעלם ממנה!!!!".

לבסוף, כשכלו כל הקיצין החליט שלמה להצטרף לאחד הארגונים לבעלי תשובה, ובכך למלאות את חובתו לנשמת אביו, הרצאה רדפה הרצאה, ובסיכומו של שבוע, כדרכם של שיעורים כאלו, חלק מהציבור השתכנע עמוקות וקיבל על עצמו עול תורה ומצוות בשלמות, וחלק מהציבור נשאר תלוי ועומד בין החיים החילוניים (אם ניתן לקרוא לזה 'חיים') לבין חיי תורה, ביניהם נמנה שלמה, שאמנם חפץ היה בכל ליבו נפשו ומאודו לשמור תורה ומצוות, ברם חסר היה את מלאכת המכה בפטיש לעזוב בתוקף את כל חיי המיאוס והסחי, ולהתחיל בחיים חדשים, חיים אמיתיים.

אחר ההרצאה פסע שלמה בהדרגה בסולם העולה

והנה בשנים אחרונות נתחדש דיו חדש הנקרא 'דיו לנצח' שלא נעשה מדברים אלו רק באופן כימי ולפי המבואר יש חשש גדול על כשרותו לדעת רוב הראשונים - שלא הלכו בדעת הרמב"ם שהעיקר שיהא צבעו שחור - שצריך להיעשות דוקא הנעשה מסממנים המיוחדים.

וכבר יצאו הבר"ץ פעה"ק במכתב הוראה שאין להשתמש בדיו אלו.

ומצוי הרבה סופרים שמתמשים בדיו החדש לתיקן התגין או קיץ של יו"ד וכדו' שנוה וקל יותר לעשותו בדיו החדש.

וכבר התריע על זה בשו"ת שבט הלוי (ה"א סי' יא) ח"ל, כבודך מתעורר בצדק וביושר נגד סופרים שמשתמשים בעט הנקרא 'רפידוגרף' והדיו שבו לא נעשה מסממני הדיו המקובל מדור דור, ועושים בו תגין וקוצי יודיין, וגם תיקונים גמורים בסת"מ ישנים וכו'.

כל דבריך שכתבת הם אמת גמור, שמעשה הדיו למצוה: עפצין וגומא וקנקנתום. עכ"ל.

עשיית דיו לשמה ונקי מחשש תערובות איסור

במשנ"ב סי' לב (סק"ח) פסק שאין צריך עשיית הדיו לשמה, וכן פסק בקסת הסופר (פ"ג סעיף ג) ¹.

ומכל מקום נהגו להדר לעשות הדיו לשמה כמבואר בשו"ת שבט הלי (ח"ט סי' רטו), ובתשובות והנהגות (ח"ג סי' יז).

וכן נוהגין ליזהר שלא יתערב בדיו תערובות האיסור, כדי שיהא הדיו מדבר 'המוותר בפיק' ויש חוששין לפסול אפילו בדיעבד אם נתערב דבר איסור בדיו.^ט

ולכן אם נמצא פסול בתגין או קרצי האותיות, אין לתקן עם עט דיו שחור מבית חרושת שלא נעשה הדיו לשמה, וכן יכול להיות שיש חשש תערובות איסור בדיו, ומלבד זה לא נעשה הדיו מג' דברים הנזכר לעיל 'עפצים גומא וקננתום'.

ואף אם נמצא פסול בספר תורה באמצע קריאה ועל ידי זה יצטרכו להוציא ספר תורה אחרת, אין לתקן הטעות בעט שחור.

מצוה מן המובחר לכתוב בדיו שיוכל להמחק

התנ"א רבי מאיר שכידוע עסק בכתיבת סת"ם אמר לרבי ישמעאל רבו שדרכו להטיל קנקנתום לתוך הדיו כדי שלא ימחק האותיות כמבואר בעירובין (יג).

ואמר לו רבי ישמעאל, וכי מטילין קנקנתום לתוך הדיו, והלא אמרה תורה [בפרשת סוטה] 'וכתב ומחה' (פ' נשא ה' כג), שיש לכתוב בכתב שיכול למחות, וממנו למד רבי ישמעאל לכל התורה כולה שיש לכתוב בדיו שיכול להמחק ^ה.

אבל רבי מאיר שהיה מטיל קקנתום, סבר שרק פרשת סוטה בלבד יש לכתוב בדיו שיכול להמחק. וכן נפסק להלכה.

אבל הרמב"ם (שם פ"א ה"ה) כתב שמצוה מן המובחר לכתב בדיו שנעשה מעשן שמנים חפת ואין מעורב קנקנתום, כדי לחוש לשיטת רבי ישמעאל שיש לכתוב בדיו שיוכל למחוק.

וכן פסק המחבר ביו"ד סי' רע"א (סעיף ו'), והרמ"א באו"ח סי' לב (סעיף ג').

אבל כבר העיר המג"א (סק"ב) שלא ראה אחד מהגדולים לנהוג כן.

וכ"ב החיד"א בברכי יוסף (סי' רעא סק"ז) וז"ל, עתה הסופרים אין כותבין בזה הדיו מפני שהוא מתקלקל ונמחק בנקל עכ"ל.

ה. וכ"כ בערוך השלחן ב"רד" (סי' רע"א סעיף ג') וז"ל, הדיו של הסופרים עשויים מעפצים שמבשלים אותם ומשימין בהם גומ"א, וקופ"ר וואסע"ר שזדו קנקנתום עב"ל.

ו. וכן פסק בשו"ת אבני נזר (אורח סי' יח).

דבר טמא, ואין בזה הכרעה ברורה. עכ"פ לכתחל' ודאי יש ליוזהר.

ח. כמו שכתבו שם התוס' (ד"ה חוץ).

[illegible]

וכן נוהגין עכשיו אפילו לכתחלה:

וכ"כ בשולחן ערוך הרב (סי' לב סעיף ד') יש מי שהורה שאין הסתם נכתבין אלא בדיו שיוכל להמחק כמו שכתוב בפרשת סוטה, לפיכך אין מטילין קנקנתום לתוך הדיו מפני שרישומו ניכר מאד ואינו נמחק לגמרי, וטוב לחוש לדבריו לכתחלה לעשות הדיו מעשן עצים או שמנים שרורים במי עפצים וכיוצא בהם שאם תמחקנה יהא נמחק.

ואם כתב סתם במי עפצים וקנקנתום שהוא עומד ואינו נמחק כשרים, שהעיקר שאין למדין כתיבה כתיבה מפרשת סוטה, 'וכן נוהגין עכשיו אפילו לכתחלה' עכ"ל.

ד. עשיית דיו על פי הוזה"ק

כתב הרמ"א בדרכי משה (סי' רע"א סק"ה) וז"ל, משמע בספר הוזהר פרשת תרומה, דאין לעשות הדיו רק מדברים הבאים מן העץ עכ"ל.

וכונתו לומר לעשות הדיו רק מעפצים וגומא - שרף אילן שהן גדלין על העץ, ולא לערב קנקנתום שהוא מין עפר, ולכאורה איך עושין כהיום נגד הוזה"ק.

הגירסא בזה"ק שם:

והנה בזה"ק (רע"מ קנט.) מבואר שהספר תורה רומז על הקב"ה, והארון על השכינה, והקשו שהלא עבודתנו תמיד לייחד קב"ה ושכינתא, והספר תורה נעשה ממין אחד, והארון ממין אחר, ויתרצו בזה"ק שהדיו של ספר תורה נעשה גם כן מעץ, דוגמת הארון שנעשה מעץ. והג"י שם בזה"ק מהדורת מתוך מדבש 'דדיו מעפצים דאיתעבידו מעץ אינון' ^ט.

ובהמשך כתוב שם, 'וכל מילין דדיו, עץ אינון, ומשמע שאין לערב דברים אחרים, אבל במתוך מדבש נמחק תיבות אלו, וכן ברוב הדפוסים הישנים נכתוב תיבות אלו בסוגר.

אין סתירה על מה שנהגו כהיום:

ולפי מה שנמחק תיבות אלו נמצא אין מפורש בזה"ק שלא לערב דברים אחרים בדיו, רק מפורש שנעשה מעץ, ואם כן גם כהיום נעשה מעץ עפצים וגומא, רק שמערבין קנקנתום לחזק הצבע ^י.

ט. בזה"ק הג"י שנעשה מתפוחים, והנה הגר"א מעפצים, אבל גם הג"י מתפוחים יש לפרש על עפצים שנראה כתפוחים קטנים.
י. אבל מכאן רואין גם שאין להשתמש בדיו החדש שאין נעשה מעץ.

בית קל, ובד בבד המשיך בשגרת חייו כבעל פרסום (פרסומאי בלע"ז) מצליח היודע את אומנות השייחוק על בוריה, ובעל רעיונות מקוריים בעלי יצירה, למשוך את לב הקהל.

והי היום, שלמה יושב כדרכו במשרדו, ושולח פקודות לכל עבר, ברחבות של אדם אשר החיים הראו לו רק את צידם היפה, וסבור שבשבילו נברא העולם, והנה בתוך כדי קלחת העשייה והפעילות, מקבל הוא שיחת טלפון מאדם אשר הציג את עצמו כראש ישיבה לבעלי תשובה, החפץ לשכור את שירותיו. אותו פלוני אלמוני הטעים את פשר דבריו: ברצוני ללמוד את המלאכה כיצד משווקים רעיונות לציבור הסטודנטים. על ידי הכלים שארכוש ממך, אוכל להרחיב את מעגל השפעתי למימדים גבוהים, 'הנך מוזמן לפגישת הכרות', הוסיף הלה בבנין ישיבתנו.

למותר לציין כי שלמה הופתע עד לשורשי שערותיו, מהבקשה הבלתי רגילה, אולם כאיש שיווק ופרסום, רגיל היה בבקשות שונות ומשונות היוצאות מפיהם של אנשים שונים ומשונים, כאשר השורה התחתונה היא מתן שכרם בצידם. המילים 'ישיבה לבעלי תשובה' נגעו בפצע מדמם שעדיין לא הגליד, ובשל כך נעתר מיד לבוא לישיבה ולהחכים את הראש ישיבה מניסיונו העשיר, אפשר אף בכדי להשביע את רעבון נשמתו וליטול חלק בדבר שבקדושה.

כשנכנס שלמה לבנין הישיבה, שפשף את עיניו שוב ושוב כלא מאמין, עשרות בחורים בעלי עבר דומה לשלו, ישבו ועמלו בתורה בשקידה עצומה, קול לימוד המתוק הדהד בחלל בית המדרש, ושירת התורה נשמעה בצלילים ערבים, ונדמו בעיניו כקול הזמיר, פרטו על נימי ליבו החבויים, והרעידו את מיתריו. 'ראה זה פלא' - הרהר לעצמו, בהתרגשות גוברת והולכת - הם יושבים כאן ועוסקים בתורה בריכוז כל החושים, משל בקיאים ורגילים הם בה, והיא היתה אומנותם היחידה בחייהם, השכילו לוותר על כל מה שהעולם החילוני הקורץ והמפתה הציע להם, ובחרו את דרכם החדשה, בלא שמץ של כפיה, ומתוך שמחה וטוב לבב אמיתיים. זאת ועוד, שחרף החיים הסגפניים, הם נראים מדושני עונג, כאנשים אשר נתגשמו כל משאלותיהם!

לאחר מספר מפגשים כאלו בין חזיון הפלאים שלא מעלמא הדין לבין שלמה, נמס לאט לאט ליבו כמים, וגמלה בו ההחלטה: עד כאן! מהיום והלאה לא אפסח עוד על שני הסעיפים! מקבל אני על עצמי את עולם של תרי"ג המצוות על כל פרטיהן ודקדוקיהן, בלא פשרות וויתורים!!

רגשי קודש אלו שבערו בקרבו כאור היקוד, התעצמו והלכו, עד שברגע של התעוררות פנימית עמוקה ביותר, בו הבריקה בקרבו ההארה - כי צדקו דברי קהלת החכם מכל אדם שפסק את פסוקו 'הבל הבלים אמר קהלת, הכל הבל', זנח שלמה באחת את כל עסקיו, והקדיש את עצמו כליל לתורה ועבודה בלא שום היסח הדעת מחובתו בעולמו, כשניסה להשיג איזה מקור פרנסה מועט לחייתו.

כך היה האיש הולך וגדול, עולה ומתעלה במעלות

ועד מפעל התורה תורתך שעשועי

ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" [ט"ו] 550555586 פניה"ק ירושלים תובכ"א

הודעה משמחת הננו שמחים להודיע שבעז"ה הבאנו אלפי חומשים חדשים ל'שמחת תורה' 'רש"י כפשוטו-הבנת המקרא' לתועלת אלפי אנ"ש המסתופפים בצל הקודש

ולתועלת
הרבים
הדפסנו
ביחד
כל סדר
ההקפות
לשמחת
תורה

ב.ב.
נדפס במיוחד
לביהמ"ד הגדול
ואין להוציאו

נערך ע"י הרב"ג ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

על תנאי; שאם יתברר אחר כך שיצטרך לעשות המלאכה, לא יחול עליו דין תוספת שבת. ומסתבר שאפשר לעשות תנאי לקבלת תוספת שבת.

שאלה: יו"ט שחל להיות בשבת, לאחר שחתם ברכה הרביעית 'מקדש השבת וישראל והזמנים' נתעורר בספק האם הזכיר שבת גם באמצע הברכה, או שהזכיר שבת רק בחתימת הברכה בלבד מה דינו.

תשובה: בסי' תפ"ז (סעיף ג) משמע שאם לא הזכיר שבת באמצע נוסח הברכה, לא יועיל מה שהזכיר בחתימת הברכה, וחזור לברך.

אבל החיד"א במחזיק ברכה (סי' רסח סק"ה) מצדד שהכל הולך אחר החיתום, וכיון שהזכיר שבת בחתימת הברכה, יצא ידי חובתו.

ולהלכה יש לנהוג כדעת הרמ"א לחזור ולברך, אבל החושש לדעת החיד"א יכול לחזור ולהרהר הברכה, ובשעת הדחק יוצאין על ידי הרהור כדיבור. וכל זה כשיש לו ספק על נוסח הברכה, אבל הזכיר שניהם בנוסח הברכה, ולא חתם רק באחת מהן כגון חתם מקדש השבת, או מקדש ישראל והזמנים יש בזה ספק ברכות, ואין חזור ולברך ^א.

וגם בזה טוב להרהר נוסח הברכה, או לכיין לצאת
מפי הש"ץ מדין שומע כעונה.

שאלה: בר"ה יו"ט שני טעיתי ואמרתי גם תוספות נוסח הברכה של שבת, ונוגע גם למעשה בשמחת תורה לבני חו"ל.

תשובה: הזכיר בתוך התפלה הזכרה שלא שייך היום, כגון שאמר יעלה ויבוא שלא ביו"ט, לכתחילה צריך להתחיל מתחלת הברכה, אבל גמר הברכה

ג. כמבואר בשו"ע הרב סי' תפז (סעיף ג).

שאלה: כיון שקשה לאכול ג' סעודות ביום כשחל שמחת תורה האם אפשר לחלק סעודת הלילה לשנים ולא יצטרך לאכול סעודה שלישית ביום.

תשובה: בפשטות לא שייך לעשות כן שצריך לאכול ביום השבת שני סעודות וכל סעודה יש לו זמנו, אך מצינו להבני יששכר זי"ע שכתב בספרו חידושי מהרצ"א (חכמה סוגיא יב) בזה"ל, כבר ידעת דג' סעודות בשבת הוא בהדי דאורחא, ואם אכל ב' סעודות בלילה, אינו מחויב לאכול ביום רק אחת עב"ל.

שאלה: יו"ט שחל להיות בשבת האם אפשר לקבל תוספת יו"ט בלבד ולא יקבל עליו תוספת שבת, כדי שיהא מותר לעשות מלאכת אוכל נפש.

תשובה: הגאון מהר"י ענגיל בגליוני הש"ס (יומא פא.) נסתפק על זה, ומצדד שם שלא שייך לחלק ולקבל רק תוספות יו"ט בלבד ^א.

ובאמת שכן מסתבר שהלא אין מקבל תוספות קדושה שיהא שייך לקבל רק קדושה אחת, אלא מקבל עליו שיהא חשוב כאילו כבר התחיל יום הבא, אף שעדיין לא שקע השמש, ואם כן לא שייך לחלק ולקבל רק קדושת יו"ט.

וכמו שלא שייר לחלק לקבל עליו תוספת שבת רק למקצת מלאכות ולא לכל המלאכות של שבת^א. והנה נשאלתי אם אחד רוצה לקבל תוספת שבת, אבל יש לו ספק שמא יצטרך לעשות איזה מלאכה לפני כניסת השבת, האם יכול לקבל תוספת שבת

א. אבל כתב שם לדייק מלשון התנאי [הקדמון] (סי' עח) שיכולין לחלק בזה.

ב. וכמו שכתב בעצמו שלא שייך לקבל תוספות שבת רק למקצת מלאכות, וכן ראיתי בשו"ת משנת יוסף (ח"ט סי' פד).

התורה והיראה, עד אשר קרן אור פניו, ונסוך היה עליהם אותו אושר עילאי השמור ללומדי התורה, העמלים בה בכל כוחם וטרודים לידע סודה, זר לא יבין.

כך עברו עליו תשע שנים, עד שבאש השנה תשע"ז, שלמה חש שלא בטוב, ונסע להרי הטסקילס לשבוע ימים בכדי לאגור כוחות. לאחר ה'נופש' אמר לאחד מידידיו, כי כעת הוא חש סוף סוף החל מזה תשע שנים שתשובתו היא שלימה ואמיתית, והיא נתקבלה בשמים.

III

היה זה בשמחת תורה תשע"ז, שלמה השריי עדיין בעיצומה של תקופת ה'בראשית', עליה המשילו הקדמונים "כי אין חסידות כתחלתה" (מוזב בכמה ספרי חסידות, ראה נוע"א פר' חיי שרה ועוד), הוא עמד ב'שטיבל' של הרב טעמפלער במאנסי, ורקד עם ספר התורה כשכולו אפוף שרעפי קודש, וכבר אפשר להמליץ עליו 'אין חכם כבעל הנסיון', הוא יכול להעיד על בשרו מה רבה היא מתנת התורה שהוענקה לעם ישראל על ידי הבורא באהבה, שמשנה את האדם מן הקצה אל הקצה, וכפתגם הידוע של אחד הצדיקים על דברי רש"י עה"פ 'אלה הדברים' - לא פחות ולא יותר, שכשהאדם לומד תורה אין למעלה הימנו, וכשאינו לומד תורה אין פחות ממנו.

הריקודים נמשכו במלוא עוזם, הקפות בכל הכוחות, ושלמה קפץ ורקד בכל כוחו, הוא כמעט לא פסק מלרקוד, והמשיך לפזז ולכרכר בכל כוחו לכבוד התורה.

לפתע, בתוך מעגל הריקודים, נשמעה חבטה עזה על הקרקע... שלמה נפל על הארץ כשספר התורה בידו, הספר לא נפל מידידו, הוא נפל כשערפו מוטה כלפי מטה, פניו שאך לפני שעה קלה לבשו ארשת שמחה וקרנו מתחוחות 'אשרינו' מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו', עתה היה מונח על הארץ בפנים חיוורות כבן מינן רח"ל.

המראה היה נורא, כיצד זרועותיו של שלמה חובקות בספר התורה על לוח לבו ולופתות אותו בחזקה, כאדם שנפשו קשורה בנפש אוהבו וממאן להיפרד ממנו, אף בשעה של איבוד ההכרה וטשטוש המוחין, הוא והתורה - אחד.

הזרזים שבחבורה התעשתו חיש מהרה, ובכוחות משותפים הסירו את ספר התורה במלוא כובד משקלו ממנו, לאחר מכן מיששו בחרדה את הדופק שלו. הללו גילו כי לבו נדם, ונשמתו המזוככת שנתקשרה לתורה ולנותנה באהבה עצומה, נמסרה ליוצרה לאחר שזכה לשוב בתשובה שלימה.

סיפור נוסף, שסיפר יהודי תושב מאנסי, שלפני למעלה מעשר שנים התגורר בארה"ק בעיר נתניה, וביום שמחת תורה נכנס להתפלל שם באיזה בית הכנסת, ומצא שם יהודי ישיש, זקן ושבע ימים,

אין חזר לברך^ד.

ואם כן הוא בזה שהזכיר שבת בחנם, שאין צריך לחזור ולהתפלל.

צליית כבד על גאז:

שאלה: האם מותר לצלות כבד על רשת הנמצא על אש הגאז.

תשובה: יש לזהר לצלותו על אש בינוני שאם צולתו על אש גדול יש לחוש שיצלה במהירות רק חלק החיצוני של הכבד, וחלק הפנימי של הכבד לא נצלה כל צרכו, כמו שכבר העיר בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' יז). וקודם הצליה יש לחתוך הכבד שתי וערב, דהיינו חיתוך אחד לארכו וחיתוך שני לרחבו, ולהניח בשעת הצליה מקום החתוך לצד מטה שיוזב כל הדם, כדין המבואר ביו"ד סי' עג (סעיף א).

ואף שמבואר שם שאם חתכו המרה מן הכבד אין צריך לחתוך הכבד לפני הצליה, שנחתך שם הכבד וזב הדם, היינו דוקא כשנחתך המרה עם קצת מן הכבד עמו^ה, אבל כהיום חותכין המרה בלבד^ה.

ד. במשגיב סי' קח (סק"ח) בשם החזן אדם (כלל מה דין יא).

ה. כמו שכתב שם הש"ך (סק"ח).

ו. ובבית השחיטה שצולין הרבה כבדים ואין יכולין לחתוך כל אחת ואחת

שתה כוס של ברית ולא בירך על הגפן:

שאלה: אחד שנתכבד אחר הברית לברך על הכוס ברכת 'אשר קירש יידי', ונתיישב לסעודת הברית ונזכר באמצע הסעודה ששכח לברך על הגפן.

תשובה: לכאורה יש לדמות דין זה לדין המבדיל קודם סעודת מלוה מלכה ולא שתה הכוס רק לשם מצוה ונזכר באמצע הסעודה שלא בירך על הגפן, נחלקו האחרונים האם מברך באמצע הסעודה, או שנפטר בברכה^ה ז', ואין דומה לכוס של קידוש שאין מברך אחריו, שיש לו שייכות לסעודה שאין קידוש אלא במקום סעודה.

ואם כן הוא הדין בכוס של ברית ששתה לפני הסעודה ששותה לשם מצוה, שיש ספק האם צריך לברך באמצע הסעודה, וספק ברכות להקל, והמובחר לשנות רביעית יין אחר בהמ"ז ולברך על הגפן לפטור כוס של ברית מספק.

מנקבין הכבד נקבים רבים, וסומכין שחשיב כחיתוך שתי וערב.

ז. במשגיב סי' קעד (סק"ח) פסק שאין לברך באמצע הסעודה, ונפטר בבהמ"ז, ובשוריע הרב (סעיף ה) כתב שיש לברך.

פאולות ניתן לשאול בכל מכמני ההלכה במערכת 'קול התורה':

מס' 02-3-722-700 ואח"כ *

כמו"כ ניתן להתקשר להעורך הגאון המו"צ שליט"א: 05331-21-571

ועד מפעל התורה בארה"ק

דקה קדישא תולדות אהרן

נתייחד ביום כ"ה אלול תשס"א - ע"כ מן אדמו"ר שליט"א

ערב חג הסוכות תשפ"ז

בעוה"ש"ת

דבר כ"ק רבינו שליט"א

- בנעילת 'הקפות שניות' במעמד אלפי ישראל -

א. עתה כשזכינו לשמוח ב'שמחת התורה', על כל אחד ואחד לקבל על עצמו קבלה נחושה וחזקה שלא להחסיר יום אחד ללא 'קביעות עתים לתורה', - גם בשום אמתלא שבעולם.

ב. ומלבד שעת הקביעות עתים יש חיוב למלאות כל זמנים הפנויים במשך היום בלימוד התורה הקדושה.

ג. וכן זאת מלבד השיעורים הקבועים בסדר הש"ס 'עמוד היום' מידי יום, חוק ולא יעבור, - יש גם ללמוד הלכה פסוקה ולימוד ושינון משניות.

ד. וכן יש ללמוד מידי שבוע חומש עם פירש"י, וכידוע שהוא סגולה גדולה ליר"ש, וכמו שהאריך אדמו"ר זי"ע, - ומה טוב מי שיכול להוסיף בלימוד מפרשי המקרא, רמב"ן, אוה"ח, הק', אלשיך הק', רבינו בחיי, וכו'. וזאת כמובן מלבד העברת הסדרה שמו"ת כמובא בגמרא ובשו"ע.

שהנוכחים התפללו לראות כיצד היהודי קם מכסאו, נעמד באמצע המעגל, והחל לפזז ולכרכר בכל עוז לפני ה' בהקפות'.

וכך סיפר בלשונו: עמדתי ראיתי ונבהלתי, השתוממתי לראות כי היהודי הזה היה כל כך חלש ורך, עד שהיה נדמה כי עוד מעט ואבריו נשמטים הימנו מרוב חולשתו וריקודיו החזקים...

לאחר פרק זמן ארוך, הזקן המותש שכבר לא היה מסוגל בשום אופן להמשיך לרקוד, הובל על ידי בניו המבוגרים לחזור ולשבת על מקומו, כשהבנים והנכדים עוזרים לו לנגב הזיעה ולחזור לכוחותיו הדלים.

הדבר הפליא אותי עד מאד וניגשתי בעצמי לאותו זקן, ועניתי ואמרתי: אמור לי, רבי, מנין לכם הכוחות הללו לרקוד בעוז שכזה, דבר שקשה אפילו לי בתור אדם צעיר?

הזקן ביקש ממני להתיישב, והחל מספר:

שמי נחמיה, נולדתי בפולין למשפחה מרובת ילדים, בהיותי כבן שש עשרה פרצה מלחמת העולם השנייה, ונשלחתי לגטו לאדז', כשמפרידים ממני את אבי ואמי אחיי ואחיותיי. כידוע המלחמה הנוראה התחילה ב"ז אלול תרצ"ט, בימים אלו הרי אומרים מזמור לדוד ה' אורי... הייתי בוכה בדמעות שלישי באמרי "כי אבי ואמי עזבונו...". והתחננתי להשי"ת שיראה בעניי שנפרדתי מהורי וממשפחתי, וירחם עלי שיתקיים בי "וה' יאספני", שיאסוף אותי מגטאות המוות, ויקיימני בחיים, ויאסוף אותי שאהיה קרוב אליו ואחיה לפניו.

כשהתקרב יום 'שמחת תורה', לבי השבור לא נתן לי לשמוח, רק ישבתי ובכיתי לה' על מצבי ועל מצבו של עם ישראל שהם 'כצאן לטבח יובל'... והנה לפתע אני מבחין למול עיני בנאצי מרושע ימשי'ו שמתעלל ביהודי ירא ה', ומבזה את יהדותו ע"י משיכת זקנו ופאותיו בכח גדול ובאכזריות נוראה, הדבר כאב לי ביותר ולא יכולתי לסבול זאת... מבלי לחשוב הרבה רצתי לעבר אותו נאצי שפל, וסטרתי לו על לחייו בכל כוחי... הנאצי חיך חיך שטני ומיד הושיט לי כלי חפירה, והורה לי לחפור בור לקברי...

החלטתי שלא אצא מהעולם קודם שאשמח בחג הקדוש הזה, והתחלתי לרקוד בשמחה עצומה ושרתי לעצמי "עבדו את ה' בשמחה...". הנאצי שראה את שמחתי, הבין שאני שמח בכך שאני עומד למוות, ולא להמשיך לסבול בגטו, כשרבים עשו בעצמם את דרכם למוות ובלבד שלא להמשיך להסבול שהיו עינויים בכל יום שעבר עליהם, ואל תדון את חבירך... ולכן בישר לי הנאצי שאענש בכך שלא אהרג, אלא ישאיר אותי בחיים ואמשך לסבול...

כמובן העמדתי פנים של צער כאילו נענשתי בזה, וכשבאתי לחדרי רקדתי בשירה וזמרה... או אז הבטחתי לה' שכשאזכה ליפדות מגיא ההריגה הזה, אז בכל שנה ושנה, בשמחת תורה ארקוד ואשמח בהודאה לה' על חיי שניצלו ביום זה.

כעת, מסיים ר' נחמיה את סיפורו... הרקודים הללו לא די שאינם מחלישים אותי, אלא מוסיפים לי כוחות הגוף והנפש לכל השנה הבאה...

עיבוד לשמה בקלף וכתיבת דברי חול על הקלף

הפרס המיוחד

באחד מימי ערב סוכות, ימים המלאים והטורדים בהכנה למצוה - לקח עמו הסופר ר' ישעיה את בנו הילד יעקב-חיים נ"י בחדר הסופרים לצדו, כדי שלא יפריע בבית להתכונן לחג.

כדי לעודד את הילד לא להשתולל ולהתנהג כראוי אומר האב אל הילד: אם תציית היום למה שאומרים לך אעניק לך בסופו של יום 'פרס' מיוחד, אכתוב את שמך באותיות גדולות ונאות בכתב-אשורית על קלף מיוחד! ר' מענדל הסופר שישב לצידו כשמעו זאת - נענה לעומתו: ומי אמר לך שהדבר מותר? האם מותר לכתוב דברי חול על קלף שמעובד לשם קדושה?

עונה ר' ישעיה: אם אתה כבר שואל, למד מותר אם כן לנסות את הקולמוס על ה'שאריות' של הקלף, הרי זה גם דברי חול!

ובכלל הרי כמדינה שהמפעלים המעבדים את הקלף מעבדים את אותו הקלף גם לס"ת וגם לתפילין ומזוזות, ואין מותר לשנות מס"ת לתפילין ומזוזות הרי זה לכאורה מוריד מקדושתו?

עיבוד לשמה:

בסוגיא שלמדנו השבוע ב'עמוד היום' בסנהדרין דף מח: הובאה ברייתא, בה נחלקו תנאים לענין עור הבתים של תפילין וכן קלף לכתיבת סת"ם, אם צריך עיבוד לשמה, לת"ק א"ע"פ שלא עיבדו לשמן כשירות, ולרשב"ג פסולות עד שיעבדו לשמן.

ובמסכת גיטין (דף נד:) קיימא לן כרשב"ג שצריך עיבוד לשמה, וכן נפסק בשו"ע להלכה (בארי"ה סי' ל"ב סעיף ח' וביד"ס רמ"א סעי' א') שצריך שהקלף יהא מעובד לשמה, ואם לאו פסול.

והנה ס"ת תפילין ומזוזות חלוקות בקדושתן, דקדושת ס"ת חמורה מתפילין, ותפילין חמורה ממוזה, ודנו רבותינו איך לעבד הקלף כדי שיוכלו לכתוב עליו ס"ת תפילין ומזוזות.

פסק השו"ע: קלף המעובד לשם ס"ת מותר לכתוב עליו תפילין:

הנה בשו"ע (שם) נפסק לענין קלף לכתיבת תפילין, שאם מעבד הקלף לשם קדושת ס"ת - מותר לכתוב עליו גם תפילין.

ובמשנ"ב (סי' כ"ז) שם ביאר בשם הפוסקים, דכיון שקדושת ס"ת חמורה מתפילין, הרי בכלל מאתים מנה, ובקדושת ס"ת נכלל גם לתפילין.

הפוסקים הדנים בדברי השלחן ערוך:

אמנם מצינו בפוסקים שדנו בדברי השו"ע מצד ב' טענות:

- משום חשש הורדה, שכשכותב תפילין על קלף שמעובד לשם ס"ת הרי מורידו לקדושה קלה.
- האם לשמה דקדושה חמורה מועיל לקדושה קלה.

טענה א': הפוסקים החוששים להורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה ומצריכים 'תנאי':

בשערי תשובה (בסימן מ"ב סק"ד) הביא דעת העבודת הגרשוני (סימן ס"ה) דקלף המעובד לשם ס"ת אין להורידו לכתיבת תפילין, דהוי הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה, והסכימו עמו עור פוסקים.

א. והנה בגמ' בסוגיא תלו מחלוקת זו בענין 'עיבוד לשמה' במחלוקת אם 'הזמנה מילתא היא', או לא, ונחלקו רש"י ותוס' בכוונת הדברים, שלרש"י רשבי' הסובר שצריך עיבוד לשמה טעמו משום דס"ל הזמנה מילתא היא, וכשיטת אב"י בסוגיא, ולכן ההזמנה של העיבוד שמעבדו לשמה מועיל להכשיר לכתיבת סת"ם, ואילו ת"ק סובר כשיטת רבא ההזמנה לאו מילתא היא - ולכן הוא סובר שאין צורך עיבוד לשמה, כיון דלאו מילתא היא לא איכפת לן שמעבדו לשמה.

אבל תוס' הקשה, שבסוגיאנו פסקו רבא שהזמנה לאו מילתא היא, ושם גמס' גיטין פסקו כרשב"ג שצריך עיבוד לשמה, והרי לרש"י הדברים סותרים, ולכן פירשו להדיף, שטעמו של רשב"ג שצריך 'עיבוד לשמה' הוא משום דס"ל 'הזמנה לאו מילתא היא', ולכן סגי במה שזמנים הקלף לאחר העיבוד כדי להכשירו לכתוב עליו ס"ת ואף בשמחתן הקלף ומשטרטו לא מהני, אלא צריך שהעיבוד עצמו יהא לשמה.

ב. הפנים מאירות (ח"ג סי' יא), ורע"א (סי' ב'), ובי"ד דעת ברכי יוסף חובר

מעובד לשם תפילין מותר לכתוב עליו מזוזה.

ושם בסעיף ט' כתב: לכן לצאת כל הדעות יאמר כר: עורות אלו אני מעבד לשם ס"ת, ואני מתנה שאם ארצה לשנותם לתפילין או מזוזות או מגילות ובתים ורצועות וגיטין ולשאר דברי חול, יהי' הרשות בידי. ואז מותר לכתוב עליו אפי' דברי חול.

ובמשנה ברורה (סי' כ"ז) כתב ח"ל: והנכון שינהגו הסופרים כן לכתחילה, בעת שמשמים העורות לתוך הסיד, שיאמרו: 'אני נותן עורות אלו לתוך הסיד לשם קדושת ספר תורה, ואני מתנה לכשארצה שאוכל לשנותו לכל דבר'.

לסיכום:

א. המחבר כתב דלשמה דקדושה חמורה מהני גם לקדושה קלה ונחשב לשמה, ולכן קלף המעובד לשם ס"ת - מותר לכתוב עליו תפילין.

ב. העבודת הגרשוני וסייעתי ס"ל דקלף המעובד לס"ת אין לכתוב עליו תפילין, דהוי הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה, ולכן צריך להתנות: שמעבד לשם ס"ת, ואם ירצה יוכל לשנותו לקדושה קלה ולא יתנה: 'לשם ס"ת או תפילין' וכו'.

ג. המלאכת שמנים סובר דגם תנאי זה לא מהני, והקסת הסופר דוחה דבריו.

ד. הקסת הסופר סובר דלדעת הרמב"ם לא מהני לשמה דקדושה חמורה לקדושה קלה, ולכן קלף המעובד לשם ס"ת אין לכתוב עליו תפילין. דהוי לשמה רק לס"ת ולא לתפילין, אבל הפוסקים דחו דבריו.

המנהג כהיום:

והנה מנהג הסופרים לכתוב ס"ת תפילין ומזוזות וגם דברי חול על קלף שמעובד לשם ס"ת, עם תנאי שיוכל לשנותו לתפילין ומזוזות ולדבר חול, ובוהו יוצאים מכל החששות כניל וגם מותר לכתוב עליו דברי חול ולנסות הקולמוס קודם הכתיבה.

והמרדקנים כותבין על קלף שמעובד כל אחר לפי קדושתו הפרטית, ס"ת על קלף שמעובד לשם ס"ת, ותפילין על קלף שמעובד רק לשם תפילין וכו', וכמו שכתב בקסת הסופר נויש מקום למחדש להדר בתפילין כאלו, שזה נחשב 'עיבוד לשמה' לפי כל השיטות.

ולפי כזה שנים התחילו להדפיץ לפקח על מפעלי הקלף, התחילו לייצר קלף שמעובד רק לשם ס"ת, ועל זה כותבים גם תפילין ומזוזות וכמבואר בשו"ע, וכמו שכתב המלאכת שמנים שלא יהא שום תנאי וגם לא התנאי דהורדה, אך מנגד עדיין יש בזה משום הורדה לדעת העבודת הגרשוני וסייעתי, וגם להקס"ה לדעת הרמב"ם לא מועיל לכתיבת תפילין

וקלף כזה אסור לכתוב עליו דברי חול.

אמנם לענין נסיון קולמוס - הרבה רבנים מתירים לנסות על ה'שאריות', ודוקא עליהם, דכיון שהוא רגילות לעשות כן הוי כ"ב ביד' מתנה עליהם, שה'שאריות' יהיו מותרים בדברי חול.

ויש לציין שבהיום קיים מפעלים שעומדים תחת השגחת הבר"ץ, שמעבדים הקלף לשם ס"ת, ומוסיפים תנאי שיוכל לשנותו לתפילין ומזוזות, וגם לדברי חול. ויש לברר זאת אצל היוזעים.

ונמצא לגבי נידון השאלה בכתיבת דברי חול על הקלף: על ה'שאריות' של הקלף מותר, ועל הקלף עצמו - אסור, מלבד אם הוא מיוצר במפעל שעושים 'תנאי' שיוכלו לעשות עמו גם דברי חול - אז מותר. [וכל זה באופן שעדיין לא כתב על הקלף לשם קדושה, שאם התחיל לכתוב עליו - אסור בכל אופן לשנותו לדברי חול.]

ג. כמבואר בסי' ל"ב סעיף כ"ב רטוב לנסות הקולמוס קודם שיתחיל לכתוב, דאף שקי"ל דמותר לכתוב תפילין על קלף המעובד לשם ס"ת, מי"מ לכ"ע אסור לכתוב עליו דברי חול.

ד. וכמו רבנים אמרו, דלענין כשרות התפילין עדיף לכתוב על קלף שמעובד לשם ס"ת בלי שום תנאי דכשר לכ"ע גם לעבודת הגרשוני, כי גם לדעתו קלף שמעובד לס"ת לא חסר בעצם הלשמה לענין תפילין, אלא שאסור להסופר להוריד הקלף מקדושתו ולכתוב תפילין על קלף שמעובד לס"ת, משא"כ בשמטה שיוכל לשנותו לא הוי לשמה לדעת המלאכת שמנים.

דעת המלאכת שמנים שלא להתנות כלל:

והנה בקסת הסופר (בחקירה א' סי' ל"ד) הביא דהמלאכת שמנים מפקפק גם כשמתנה רק על ההורדה, דבאופן זה או דמי לברירה או אין קדושה נמשכת עליהן כלל, דתנאי כזה הוי כתרתי דסדרי, עיי"ש, ומסיק דיותר טוב שלא להתנות כלל, אלא לעבדו רק לשם ס"ת, ולסמוך על הפוסקים דס"ל דליכא משום הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה.

והקסת הסופר דוחה דבריו, דמאחר שאנו מחליטין כשיטת הפוסקים דמותר להורידו לקדושה קלה, א"כ גם במה שהוא מוסיף ומתנה זאת בפירוש שיהי' מותר לו לשנותו גם לתפילין ומזוזות אינו מגרע בזה, ולא שייך בזה למר שהוא שובר את ההזמנה הראשונה כיון דגם בלי דבריו הוי מותר לו לשנותו לאלו.

טענה ב': דעת הסוברים דלא מהני לשמה דקדושה חמורה לקדושה קלה, והדוחין דעה זו:

כתב הקסת הסופר (בחקירה שם) דלדעת הרמב"ם, לשמה דקדושה חמורה - לא מהני לקדושה קלה, ולכן לשמה דס"ת לא מהני לתפילין [ולא משום חשש הורדה, אלא דעצם העיבוד דקדושה חמורה לא מועיל לקדושה קלה].

אך כל הפוסקים לא חששו לדברי הקס"ה, והגאון משאמלוויא כתב בספרו 'לחם שלמה' (א"ח ד): ומאד תמהני על הרב ז"ל איך הרהיב לכתוב שקשה עליו לסמוך על השו"ע... ומי הוא זה אשר בכוחו לחלוק אפי' להחמיר נגד השו"ע, אשר קיבלנו עליו לפסוק כוותיה ולא לזוז אפי' זו כל שהוא ממנו, וכו', עיי"ש בדבריו באריכות.

הכרעת הפוסקים:

ח"ל דס' משנת אברהם (סי' ט סעיף ד'): אך כבר נמנו וגמרו להלכה דלשמה דקדושה חמורה מהני לקדושה קלה, שהרי הוכן אפי' לקדושה חמורה, כ"ש שהוכן לקדושה קלה, דיש בכלל מאתים מנה, ולא שייך כאן הורדה בקדושה כיון שעדיין אין שום קדושה בקלף עצמו כל זמן שלא נכתב עליו כלום רק הכנה בעלמא. ולא מילתא היא, לכן קלף המעובד לשם ס"ת - מותר לכתוב עליו תפילין ומזוזות, ואם

לאברהם, קסת הסופר (סימן ב' סעיף ד').

בירורי הלכה שנתלכנו בשיעוריו של הגאון ר' ברוך יהודה היימליך שליט"א מר"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

חדר שעשה בו סוכה, האם צריך לחזור ולקבוע המזוזה אחרי סוכות?

שאלה: העושה 'סוכה' באחד מחדרי ביתו, ומסיר התקרה ומסכך בסכך, האם חדר זה חייב במזוזה בסוכות? והאם צריך לחזור ולקבוע המזוזה אחרי סוכות?

• ההלכה •

- א. סוכות החג פטורה מן המזוזה, דהוי דירת עראי.
- ב. אם עשה סוכה בחדר שדרים בו כל השנה, י"א דחייב במזוזה וי"א דפטור (וכ"כ המ"ב), והלכה כדברי הפוסקים, אמנם המדקדק יש מקום להחמיר בזה.
- ג. נחלקו הפוסקים בדעת הפוסקים ממזוזה (שכן הוא עיקר לדינא) אם לאחר סוכות צריכים להוריד המזוזה ולחזור ולקבעה, י"א דכיון דהוה פטורה בזמן סוכות, הרי זה תעשה ולא מן העשוי, אמנם יש שאין חוששין לזה, וכן הוא מנהג העולם, ולבעל נפש יש מקום להחמיר בזה.
- ד. אם הסרת הגג הוא רק ע"י צירים, שמוזין אותם הנה והנה, אין צריכין להחמיר כלל להסיר המזוזה.
- ה. אם קבע המזוזה לצורך סוכות, כגון שהמזוזה נפלה לפני סוכות, ואחר שהכין הסוכה קבע המזוזה, בזה נכון להסיר המזוזה אחרי סוכות ולקבעה מחדש, אמנם הסומך גם בזה ולא קבע המזוזה מחדש, יש לו על מי לסמוך.
- ו. כל זה בחדר העומד לעצמו, אבל אם לאחר זה יש דלת הפונה לבית, או אם דרך חדר זה נכנסים לבית מרה"ר, הרי זה חייב במזוזה.

• בירור הלכה •

פרק א'

בית בלא תקרה:

כתב בשו"ע (יו"ד סימן רפ"ו סעיף י"ד): בית שאין לו תקרה, פטור ממזוזה, ע"כ, ובתחילת הסימן כתב בשו"ע (סעיף א'): "אלו המקומות שחייבים במזוזה, אחד שערי בתים ושערי חצרות".

והב"י הביא קושיות הרא"ש (מנחת פרק ג' סימן י"א) על בית שאין לו תקרה, וז"ל: "קשה, דמי גרע משערי חצרות דחייבים במזוזה, ונראה לי דאין ראייה מחצר לבית, דחצר דרכו להיות כך ומשמש לדירת הבתים, אבל בית אינו ראוי לבית דירה כשאינו מקורה".

סוכה פטורה מן המזוזה:

עוד כתב בשו"ע יו"ד (סעיף י"א): "סוכת חג בחג וכו', פטורים [ממזוזה]". כדעת חכמים דסוכת דירת עראי הוא, ודירת עראי פטורה ממזוזה, משום 'דביתך' אמר רחמנא שהוא דירת קבע, לאפוקי סוכה שהוא דירת עראי.

[כ"ה במשנה (מעשרות פרק ג' משנה ז'): "סוכת החג בחג ר' יהודה מחייב, וחכמים פטריין", ובגמ' (יומא דף י' ע"א) פירשו דהיינו בחיוב קביעת מזוזה, ובב"י הביא הטעם שרבנן פוטרין כנ"ל].

סכך - אין נחשב תקרה:

הקשה גדול אחד בספרו פ"ח (כן הביא בשו"ת ארבעה טורי אבן סימן י"ד, וי"א שכוונתו לבעל פרי חדש צ"ע) וז"ל: "למה לן טעמא דסוכת החג פטורה משום דסוכה דירת עראי בעינן, תיפוק ליה משום שהוא אינה מקורה, ובית שאין מקורה פטור", והיינו דהרי סכך הסוכה אינה נחשבת תקרה, וא"כ כל סוכה פטורה ממזוזה, מחמת שאין לה תקרה.

[וע"פ זה כתב בספר מקדש מעט (סימן רפ"ו ס"ק מ"ג): "בית שאין לו תקרה, גדר תקרה המחייבת נראה כל שכוה פסול בסכך דסוכה. וכן נראה מתשובת ד' טורי אבן", (ובשו"ת שבט הלוי חלק ב' סימן קנ"ג, חולק עליו, ואבה"מ)].

דרכו בכך:

ותירץ "דהטעם דבית אין מקורה פטור, משום שאין ראוי לדיירה כשאינו מקורה, משא"כ בחצר, וכו', וה"ה סוכה נמי דרכו להיות בכך אינו מקורה, ולכן איצטריך הגמרא לטעם שהוא דירת עראי ולכן פטורה ממזוזה", עכ"ל.

פירוש, דכיון דדרך סוכה להיות עם סכך שאינו תקרה, הרי זה מתחייבת במזוזה משום דדרכה בכך, כמו חצר שחייבת במזוזה אפילו שאין לה תקרה. ולכן 'סוכות היוצרים' וכן סוכת חג לדעת רבי יהודה, חייבות במזוזה. אבל לדעת חכמים שסוכה דירת עראי היא, דירת עראי אינה חייבת במזוזה.

סוכה שמשתמשים בו כל השנה:

ולפי"ז כתב דאלו ה"חדרים מקורים עם מזוזה, ובסוכה פותחין הקירוי ומסככין בענפים, והמזוזה קבוע בדלת, ואחר הסוכות משליכין הסכך, ומקרינ עם הקירוי כמו שהיה מקודם פטורה מן המזוזה.

עשוי לפתוח ולסגור:

והגאון מוה"ר מאמסטרדם צ"ל, בעל מעשה רוקח (בספרו שו"ת ארבעה טורי אבן סימן י"ד) כתב לחלוק עליו, דכיון שחדר זה הוא דירת קבע של כל השנה, חייבת במזוזה גם בסוכות, ומסיים: "ואין לפטורה בשביל שאינו מקורה, הרי דרכו להיות בכך, והוי כמו חצר, [דחייבת במזוזה] עכ"ל.

וסברתו, דכיון שהוא גג העשוי לפתוח ולסגור, ודרכו לפתוחו בסוכות ולהחליף הסיכון, הרי זה 'דרכו בכך' לפתוחו, וחייבת במזוזה גם בזמן שאין שם תקרה.

דרכו לפתוח בסוכות:

[אמנם בשו"ת כתב סופר (יו"ד סימן קל"ט) הבין טעם אחר בדעת המחייבים במזוזה, דכיון שיש כאן גג של סכך, ועכשיו בסוכות דרכו לעשות גג של סכך, הרי זה נחשב בית שיש לו תקרה. וכן דעת שו"ת שבט הלוי (חלק ב' סימן קנ"ג)].

המחייבים במזוזה:

ומחלוקת זו הובאה בשערי תשובה בהלכות סוכה (סימן תרכ"ז ס"ק ז') ובפתחי תשובה בהלכות מזוזה (יו"ד סימן רפ"ו ס"ק י"ג), וכמה פוסקים דעתם לחייב במזוזה כדעת שו"ת ארבעה טורי אבן (סימן י"ד), וכ"כ במקדש מעט (סימן רפ"ו ס"ק ל"ז), ובספר מטה אפרים (סימן תרכ"ה סעיף כ"ז) וכ"כ בערוך השולחן (יו"ד סימן רפ"ו סעיף כ"ז), וכן נראה דעת הדרך החיים (סימן רל"א ס"ק ח'), וכן נוטה בשו"ת שבט הלוי (חלק ב' סימן קנ"ג), וכ"כ בשו"ת אגרות משה (חלק ה' סימן מ'), ועוד.

"אפילו הכי בסוכות פטורה":

אמנם הפרי מגדים (ארי"ה סימן תרמ"ג משי" ס"ק ד') כתב

בסתם לפטור, וז"ל: "מזוזה בסוכה פטור, ומשמע חדר של כל השנה שדר בו תמיד ובסוכות מסיר הגג והמכסה, אפילו הכי בסוכות פטורה, דב' ימים לאו קבע מיקרי" ובמ"ב (סימן תרכ"ו ס"ק כ"א) הביא רק דברי הפמ"ג דפטור ממזוזה.

עצם ה'סוכה' הוא סיבה לפטור ממזוזה:

וכן בספר ביכורי יעקב (סימן תרכ"ה ס"ק ד') הביא רק דעת הפמ"ג דפטורה ממזוזה, ובמהדורה שניה (בקונטרס תוספת ביכורים בסוף הספר) הביא המחלוקת, וכתב שאעפ"כ דעתו כדעת הפמ"ג.

והוסיף (שם) טעם חדש בזה, שעצם עשיית הסוכה הוא סיבה לפטור ממזוזה. וז"ל: "על כרחך בסוכות נתבטל מלהיות בית, דאל"כ פסול מדאורייתא, דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה", [והביא עוד ראיה מרש"י (סוכה דף י"ב ע"א ד"ה חזא הא)].

סוכה בחצר החייבת במזוזה:

[ולפי חידושו של הביכורי יעקב, יש להסתפק בדין סיכך חצר החייבת במזוזה, אם כיון שעשה בה סוכה נפטרה ממזוזה, ואולי דווקא סוכה בתוך בית, פטורה].

מצות סוכה וחייב מזוזה אינן סותרין זה

את זה:

ועל סברא זו הקשה בשו"ת שבט הלוי (חלק ב' סימן קנ"ג): "אבל מה זה ענין ליסוד החדש שרצה להשריש לנו בעל ביכורי יעקב, דמה שנקרא גם 'בית' חוץ ממה שנקרא גם 'סוכה' יהיה פסול מדאורייתא בדין סוכה, והרי עשה מצד סוכה כל מה שצריך לעשות, ומה מגרע לנו במה שדר בו כמו שדר בכל השנה באותו מקום עצמו ואיכות דירתו שם היא דירת קבע שגורם לו חיוב מזוזה".

"ומי הגיד לנו שחייבי מזוזה וחייבי סוכה הם סתירות זה לזה עד שנקבע שאם ישאר חיוב מזוזה הוא בית ולא סוכה, ואם הוא סוכה לא יתכן שיהיה בית שנשאר בו חיוב מזוזה, וכו', אבל מעולם לא אמרו דסוכת החג היא סיבה להסיר חיוב מזוזה מכבר".

פרק ב'

תעשה ולא מן העשוי:

הנה לדעת הפ"ח (שהרי"ד בשו"ת אט"א שם) שסוכה בתוך הבית פטור ממזוזה, א"כ אחרי החג כשמחזיר התקרה נתחייב מחדש במזוזה, והרי המזוזה כבר תלויה ועומדת, וכתב לחדש: "דיש בזה משום תעשה ולא מן העשוי, על כן צריך אח"כ ליקח משם המזוזה, ולקבוע אותה מחדש ולברך עליה".

ובשו"ת ארבעה טורי אבן (שם) חולק עליו גם בזה, וז"ל: "אף אם תמצא לומר דסוכה הנ"ל פטורה ממזוזה בימי סוכות, מ"מ כשמקרה החדר אח"כ רשאי להניח שם המזוזה, ואין בזה משום 'תעשה ולא מן העשוי', דפסול 'תעשה ולא מן העשוי' לא הוי אלא כשמחלילה נעשה בפסול".

תחילתו נעשה בהכשר:

ואחת הראיות הוא מדין העושה סוכתו תחת גג העשוי לפתוח ולסגור (סימן תרכ"ו סעיף ג') שדעת הב"ח (סעיף ז') והמ"א (ס"ק ז') שאם סיכך בשעה שהגג היה סגור, אע"פ שפתחו אח"כ, פסול משום 'תעשה ולא מן העשוי', אמנם אם סיכך בעוד הגג פתוח ואח"כ סגר הגג ופתחו שוב, דעת כולם שאין בזה משום 'תעשה ולא מן העשוי', משום דנעשה מתחלה בכשרות.

וה"ה לענין מזוזה, דכיון שקבע את המזוזה בכשרות, בשעה שהיה חייב במזוזה, אפילו אם נאמר שבסוכות היתה פטורה ממזוזה, מ"מ אחרי סוכות נשארה המזוזה בכשרותה כמקדם, ואינו צריך לקבוע המזוזה מחדש

הסיר הדלת - והחזירה:

וסברא זו הביא הדרך החיים בהלכות ממוזה (סימן ר"ח ס"ק י"א) לענין אחר, וז"ל: "אף לדעת הפוסקים שסוברים שנתחן) אם אין דלת פטור ממוזה, אם קבעה כשהיה דלת ואח"כ כשנטל הדלת וחזר ותולה אותה, שאין בזה חשש משום תולמ"ה, כמו גבי סכך אם סיכך כשהיו הדלתות מהרעפים פתוחים ואח"כ סוגרן, ואח"כ כשפותחן אין בזה משום תולמ"ה".

נתבטל העשייה הראשונה:

אמנם בספר ישועות מלכו (על רמב"ם הלכות תפילין ממוזה פרק ו' הלכה א') וכן בשו"ת כתב סופר (ויד סימן קל"ט) חולקים על הדרך החיים (שם), וכתבו דלא דמי לסוכה, שאע"פ שבישה הגג על הסכך, אין חסרון בגוף הסיכוך, אלא הוא חסרון מצד אחר, לכן כיון שמסיר המונע חזר להכשירו.

משא"כ בהסיר הדלת שחסר בגוף חייב הממוזה (לדעת הסוברים כן), נתבטל גם העשייה הראשונה, ע"כ דבריהם. וה"ה בהסיר גג של בית, כיון דבית בלא קירוי לא חשיב בית לענין ממוזה, הרי נתבטל ממנו העשייה הראשונה, והממוזה פסולה משום 'תעשה ולא מן העשוי'.

משעה שנטל התקרה עד שמסכך:

והנה בשו"ת כתב סופר (שם) הוסיף של מה שנחלקו בענין העושה סוכה בתוך הבית, אם נפטרה ממוזה, הוא רק אם היה מכוסה כל הזמן, כגון שלא הסיר התקרה עד אחר שסיכך (ולדעת הב"ח והמ"א הנ"ל, צריך לנענע הסכך אחר שהסיר התקרה).

אבל אם קודם לכן הסיר התקרה, ונמצא ש"בשעה שנטל התקרה עד שמסכך, אין כאן בית שמחויב במוזה", ולכ"ע נפטרה ממוזה (לדעת) ונפסלה הממוזה, ואח"כ כשמחזיר התקרה הממוזה פסולה משום 'תעשה ולא מן העשוי', (ולדעת הא"ט הביכורי והמ"א שסוברים שסוכה בתוך בית חייבת במוזה, הרי זו מתחייבת במוזה מיד כשנתן הסכך).

וכאמור, בשו"ת ארבעה טורי אבן כתב מפורש שאין בזה משום 'תעשה ולא מן העשוי'.

[ועיין בשו"ת שבט הלוי (חלק ב' סימן קנ"ג) בשם הגאון הגדול מהר"א אולמאן שליט"א שהקשה על הכת"ס שהרי לדעת הא"ט הרי החדר הזה חייב במוזה גם כשהוא בלא תקרה, אבל בעל שבט הלוי השיב שרק כשיש גג של סכך מחייב הא"ט במוזה, ואכזהמ"ל].

לא הזהירו על זה:

אך, סתימת לשון השריע ומפרשיו שהביאו (סימן תרכ"ז סעיף ג') דיני העושה סוכה בבית תחת הרעפים, וכן בבי" (שם) הביא דברי הראשונים שדנו בזה אם צריך לפתוח

את הגג לפני הסיכוך, ומכל אלו לא אישתמיט חד מינייהו להזהיר שהממוזה נפסלת משום 'תעשה ולא מן העשוי', לכאורה משמע שלא חששו לזה.

"יחזור ויקבענה בלא ברכה":

ובשערי תשובה (שם) מסיים: "הרצאה לצאת ידי הפר"ח, אחר החג יטול הממוזה ויחזור ויקבענה בלא ברכה, ומכל שכן אם יודמן לו לקבוע ממוזה אחרת שיכרך עליה ומכוין לפטור את זו כנלענ"ד". וכ"כ בספר בן איש חי (שנה שניה כי תבוא סעיף י"ג), וכ"כ בספר חלקת בנימין (סימן רפ"ז ס"ק קע"ג) דנכון להחמיר לעשות כן.

אמנם מנהג העולם אינו כן, וכ"כ בקצה המטה (ס"ק ל"ד על מטה אפרים סימן תרכ"ה סעיף כ"ז) דלא שמענו מעולם מהגדולים אנשי שם לחוש לחומרא זו ליטול הממוזה ולחזור ולקובעה, וכ"כ בחוט השני (סוכות דף ריד), וכ"כ בספר שערי ממוזה (פרק ג' הערה ט') שכן שמע מהגר"ש וואזנר זצ"ל.

[ועיין בספר חלקת בנימין (שם בבאוריים ד"ה שפוט) שהעלה סברא לפטור, דמה שאין עכשיו תקרה לבית, אינו חסר מצד עצם הבית, דשם הבית עדיין קיים, אלא חסר מצד אפשרות דירה].

הסרת התקרה ע"י צירים:

ועיין בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ב' סימן תקמ"א) שכתב דאפילו להחמירים דיש לחזור ולקבוע הממוזה אחרי סוכות, היינו דווקא באופן שמסירין התקרה לגמרי, שעל ידי הסרתו בטל ממנו שם בית, 'אמנם במרפסות שכיסוי התקרה הוא ע"ג צירים, ובסוכות רק מזוי התקרה מע"ג המרפסת, בזה ודאי לא בטל שם בית מיניה' (וכימ' משרית מהרש"ג חלק א' סימן כ"ז, ועוד).

וכעין הראיה מדברי הב"ח והמ"א שאע"פ שאין לסכך תחת הגג, אם אח"כ סגרו הגג ופתחו אין בזה חשש של תעשה ולא מן העשוי.

[וכתב (בתשובות והנהגות שם) שאע"ג שהכתב סופר (שם) מחמיר בזה, ודעת השדי חמד (כללים מערכת מ' כלל ק"יו) שנכון להחמיר בדעת הכת"ס, 'לעניות דעתי דעת הכת"ס בזה - ויחידאה', עכ"ד].

פרק ג'

קבע הממוזה לפני החג:

והנה אם קבע הממוזה פעם ראשונה בחדר זה לפני סוכות, או שהממוזה נפלה מהסוכה וחזר וקבעה לפני סוכות, באופן זה כתבו הרבה פוסקים, דכיון שנקבעה שלא בזמן חיובה, פסולה משום 'תעשה ולא מן העשוי', וכ"כ במסגרת השולחן (סימן קל"ד ס"ק י'), ובשו"ת חלקת יעקב (א"ח סימן ה') בשם שו"ת מהר"ם ש"ק (א"ח סימן ש"ב) ובחסד לאברהם (חלק ב' סימן ס"ח).

המטיל ציצית בבגד - בלילה:

אמנם בספר ביכורי יעקב (בסוף הספר בתוספת ביכורים סימן תרכ"ה ס"ק ד') שדין תעשה ולא מן העשוי הוא דווקא בדבר שאינו ראוי מצד עצמו, כגון שהניח ציצית על בגד שאין בו ד' כנפות, אבל בדבר הראוי למצה, אלא שבאותה שעה פטור, כגון המטיל ציצית בבגד בלילה, אין בזה משום תעשה ולא מן העשוי (גם למ"ד לילה לאו זמן ציצית היא). [וכ"כ בשו"ת מהרש"ג (חלק ב' סימן ע"ה ס"ק ב'), וכעין זה כתב ג"כ בשו"ת אגרות משה (חלק ה' סימן מ"א), אמנם לכתחילה נכון לקבוע הממוזה מחדש אחר סוכות.

פרק ד'

חדר העומד לעצמו:

וכל זה הוא רק כשהחדר שעושה בו הסוכה - עומד בפני עצמו, ואין לו דלת הפונה לשאר חלקי הבית, אבל דלתו פונה לבית, בלא"ה חייב במוזה, (כ"כ הפמ"ג א"ח סימן תרמ"ג מ"ז ס"ק ד', ובמ"ב סימן תרכ"ז ס"ק כ"א).

ואם החדר שעושה בה הסוכה - הוא בכניסה לביתו, וממנו פונים לשאר חדרי הבית, חייב במוזה משום דהוי 'בית שער' למקום החייב במוזה (כ"ה לרוב הפוסקים, ואכזהמ"ל).

חדר הפטור ממוזה - הפתוח לבית:

ואם החדר שעושה בה הסוכה - הוא באחד מחדרי הבית, הרי יש לו דלת הפונה לבית, וחייב במוזה משום הבית (סימן תרמ"ג שם, והו"ד במ"ב).

אמנם נחלקו הפוסקים בין חדר פחות בד' שמחמת עצמו הרי זה פטור ממוזה אך פתוח לבית, וחייב במוזה משום הבית, י"א שקובע הממוזה בצד שמאל של הכניסה לחדר, כיון שהוא ימין לצד הבית (הגהות רעק"א על שו"ע יו"ד סימן רפ"ז סעיף י"ג, וכן נקט בשו"ת שבט הלוי חלק ב' סימן קנ"ב), וכ"כ בספר ביכורי יעקב (ותוספת ביכורים שם) לענייננו, שצריך להחליף הממוזה לצד שמאל של הכניסה לסוכה.

אמנם כיון ש"א שגם באופן זה צריך לקבוע הממוזה בצד ימין של הכניסה לחדר (פתחי תשובה יו"ד שם ס"ק י"א בשם ספר חמו"ד דניאל, וכן מצדד בשו"ת מנחת יצחק חלק ג' סימן ק"ג), [וי"א שצריך לקבוע שתי ממוזות בשני הצדדים (שו"ת בנין ציון סימן צ"ט וסימן ק"א)].

וכיון שאין הכרעה במחלוקת זו, ע"כ יש להשאיר הממוזה על מקומה בצד ימין של הכניסה לחדר, (שו"ת שבט הלוי שם סימן קנ"ג), ואכזהמ"ל.

